

Název projektu: Provázení rodičů rozvodem tak, aby měl co nejmenší dopady na děti

Název organizace: SPONDEA, z. ú.

Úvod

Projekt trval od září 2023 do dubna 2024. Během této doby jsme ve SPONDEA chtěli vyvinout a otestovat prototyp nové služby na **podporu rozvádějících se nebo rozcházejících se rodičů tak, aby jejich rozchod měl co nejmenší dopad na děti**. V naší každodenní praxi se totiž setkáváme s rodinami ve vyhocené fázi rozchodového konfliktu. Neustále narážíme na to, že služby, do kterých je můžeme odkazovat, jsou **dlouhodobě jen obtížně dostupné**. Služby manželských a rodinných poraden (MRP) jsou zdarma, ale čekací lhůty jsou okolo dvou nebo tří měsíců. Soukromí psychoterapeuti a psychoterapeutky mají také čekací lhůty často v řádu měsíců, jejich služby jsou navíc pro mnohé rodiče finančně nedostupné. Služby advokátních kanceláří zaměřených na rodinné právo jsou finančně ještě náročnější, zároveň není v jejich možnostech věnovat se psychologickému poradenství, tak důležitému pro všechny členy rodiny v této náročné životní fázi. Rodiče, kteří se rozhodnou vyhledat pomoc a informace na internetu, naráží na sociálních sítích velice rychle na tematické skupiny plné mýtů a polopravd a zášti.

Rodiče v rozvodovém konfliktu nejsou primární cílovou skupinou námi poskytovaných sociálních služeb. Nicméně na konzultacích ve službách Krizová pomoc a Intervenční centrum i programu Chci ovládnout vztek se téma rozvodu nebo rozchodu opakovaně objevuje a my k němu opakovaně poskytujeme alespoň základní psychologické a sociálně-právní poradenství. Zaměstnanci a zaměstnankyně SPONDEA mají tedy bohaté zkušenosti s rozvodovými konflikty ať už z pohledu krizové intervence, práce s násilím ve vztazích, nebo provázení dětí i dospělých v obtížných životních situacích. Jsme také jedinými certifikovanými realizátory programu No Kids in the Middle v České republice.

Inspirací pro tento projekt pro nás bylo zejména celodenní setkání s mosteckým opatrovnickým soudcem Martinem Benešem, který o sobě mluví jako o soudci vykonávajícím sociální práci a kritizuje, že rodičům v Česku se nedostane v období rozvodu žádná systémová a ucelená péče. V období od prvních úvah o rozvodu do chvíle, kdy stojí před soudem, vzniká mnohaměsíční prodleva, v níž typicky konflikt mezi rodiči eskaluje. Soudce Beneš se rozhodl poskytovat na soudě rozvádějícím se nebo rozcházejícím se rodičům edukaci o tom, co vlastně rozvod a opatrovnické řízení znamenají, čeho mohou dosáhnout, o co se určitě nemají snažit nebo co rozvod znamená pro dítě. Dle jeho slov je díky včasné edukaci nakonec schopna většina párů dojít k dohodě bez zbytečných bojů, nicméně pomoc by podle něj měla být plošnější a včasnější.

Proto jsme se ve SPONDEA rozhodli pokusit **vymyslet způsob, jak rodiče a nepřímo i jejich děti v tomto období podpořit**. Chtěli jsme těžit z našeho know-how, dobrých vazeb na různě specializované odborníky a odbornice, a možnosti využít inkubační program Ministerstva práce a sociálních věcí.

Mapování problému

V rámci této klíčové aktivity jsme se věnovali **sběru dat a analýze informací**, které jsou důležité pro řešení nedostatečné podpory rozvádějících a rozcházejících se rodičů a přeneseně pro podporu jejich dětí. Tento problém zahrnuje potřebu zajistit, aby rodiče dokázali ukončit svůj vztah **s ohledem na potřeby svých dětí**, a minimalizovat tak jejich poškození a zatížení způsobené rozvodem či rozchodem.

Hlavním cílem této fáze bylo získat hlubší porozumění kontextu, ve kterém se pohybují klíčoví aktéři – zástupci a zástupkyně opatrovnických soudů, OSPOD, policie, pracovníci a pracovníků manželských a rodinných poraden, advokátních kanceláří, pracovníků a pracovník SPONDEA se zkušenostmi s rozvodovou problematikou, rozvádějících se rodičů i mladých dospělých, kteří zažili rozvod svých rodičů. Potřebná data jsme získali díky **hloubkovým rozhovorům**, které nám poskytly cenné informace o různých perspektivách a zkušenostech s daným problémem. Dále jsme provedli **podrobnou rešerši odborné literatury a existujících studií týkajících se rozvodů a rozchodů**, jejich dopadů na děti a možností podpory rodičů v tomto procesu.

Rozhovory trvaly 90–180 minut a vznikly z něj podrobné zápisy. Rozhovory probíhaly na podzim roku 2023. V následujícím textu shrneme postřehy z rozhovorů, s nimiž jsme pracovali v dalších fázích projektu.

Rozhovory

Potřeby rodičů – potenciálních uživatelů služby

Potřeby potenciálních uživatelů služby, tedy rozvádějících se nebo rozcházejících se rodičů, byly zjišťovány kvalitativním výzkumem, který byl veden pomocí strukturovaného rozhovoru. Celkově se výzkumu zúčastnilo 8 osob (3 ženy a 5 mužů), které odpověděly na výzvu zveřejněnou na facebookovém profilu SPONDEA. Respondenti měli 1 nebo 2 děti s partnerem, s nímž se rozváděli nebo rozcházel.

Jednalo se o osoby v různých fázích rozvodu nebo rozchodu, abychom pokryli co největší spektrum situací. Někteří respondenti byli na začátku procesu (oba v páru byli s rozvodem či rozchodem srozuměni), někteří již žili v oddělených domácnostech a procházeli soudním procesem, někteří už celým procesem prošli.

Jsme si vědomi toho, že v datech se mohou projevit nesrovnalosti, které mohou být zapříčiněny tím, že rozhovory probíhaly na základě dobrovolného přihlašování (tj. samovýběrem) a nikoli náhodným statistickým výběrem. Pravděpodobně se nám přihlásili lidé, kteří si myslí, že se jim stalo nějaké příkoří, na základě emocí popisovaných respondenty je možné říci, že se přihlásily ženy zraněné, zrazené a opuštěné svými partnery, a muži, co museli o děti bojovat. Z tohoto důvodu v závěru srovnáváme tyto výsledky s dotazníkovým šetřením [Potřeby rozcházejících se rodin v ČR](#) provedeném v roce 2020 agenturou Median.

Při analýze rozhovorů jsme narazili na **bariéry, kterým rozvádějící se a rozcházející se čelí**. Z toho pak vychází **potřeby rodičů**, které na tyto bariéry reagují.

— **Potřeba jasných a věrohodných informací před rozhodnutím se rozvést nebo rozejít**

Všichni respondenti se shodli, že celý proces pro ně byl **velmi nepřehledný**, nebyli obeznámeni s tím, co všechno je součástí rozvodového procesu, a to již ve fázi zvažování ukončení partnerského vztahu. Jako nejvyužívanější a zároveň první zdroj informací uváděli respondenti **internet**. Snaha získat ucelené informace online **nebyla v žádném případě úspěšná**. Aktuálně na internetu neexistuje místo, kde by byl celý proces rozvodu nebo rozchodu přehledně vysvětlen. Při naší rešerši jsme narazili na informačně bohatý web [Šance dětem](#), ale nikdo z respondentů o něm neslyšel, ačkoli vyhledáváním informací strávili desítky hodin. Tento web se nicméně přímo rozvodu věnuje pouze ve dvou článcích mezi desítkami jiných témat.

Rozvádějící se otec: Zatím nemáme stabilní zdroje, hledáme googlením na internetu. Udělal jsem jeden pokus kontaktování právníka, to moc nedopadlo, moc se mi neozýval, zatím jsem zavalený věcmi a nemám čas hledat další kontakt. (..) Informace jsou hodně roztržité, nenašel jsem ucelený zdroj, který by mě dokázal provést procesem. Často mi to chvíli trvá, než něco najdu, musím vyzobávat.

Jedna z respondentek využila [linku pro mámy a táty](#), kterou provozuje Aperio – Společnost pro zdravé rodičovství. Tato linka je zřejmě poměrně vytižená, protože respondentka uvedla, že z mnoha pokusů, které učinila, pouze jedenkrát nebyla linka obsazena. Respondentka zde dostala kvalitní odpovědi na konkrétní dotazy, ale při potřebě další konzultace se již nedovolala.

Respondenty **nenapadlo získat informace k rozvodu nebo rozchodu konzultací v manželských a rodinných poradnách**, které si s tímto tématem nespojují.

Respondenti uvedli, že k informační saturaci došlo až ve chvíli, kdy se **setkali s právním zástupcem**, což ovšem vždy nastalo po pevném rozhodnutí partnerský vztah ukončit.

— **Potřeba mít možnost vyhledat pomoc před eskalací**

Většina respondentů uvedla, že první náznaky konfliktu se dějí často už po narození prvního dítěte, což souvisí s únavou primárně pečující osoby, dělením povinností v domácnosti a výrazným zásahem do způsobu trávení společného času rodičů.

Někteří respondenti uvedli, že se pokoušeli na svých partnerských vztazích pracovat za pomoci odborníka a řešit konflikt ještě před samotným rozhodnutím se rozvést. Z výpovědí respondentů a námi provedené rešerše dalších služeb pro osoby v partnerské krizi vyplývá, že mediátoři a manželské a rodinné poradny jsou velmi těžko dostupné – minimální čekací doba na první setkání jsou 2–3 měsíce, a to i u klientem plně hrazených služeb. U těchto respondentů vyšlo najevo, že odbornictvo oslovili **až v situaci, kdy se s druhým partnerem nebyli schopní vůbec domluvit**, ale uvědomovali si, že této atmosféře nechtějí vystavovat své děti.

— **Potřeba vědět, jaké chování expartnera*ky lze ještě akceptovat**

Někteří z respondentů uváděli, že si retrospektivně uvědomili, že chování expartnera*ky bylo patologické **dlouho před rozhodnutím vztah ukončit** (závislosti na alkoholu, lécích) a že je tolerovali ve snaze „udržet“ rodinu pohromadě. Např. jeden z respondentů dlouho setrval ve vztahu se závislou osobou a snažil se dávat partnerce další šance, což ale ohrožovalo jejich společné dítě. Zkoušel se poradit s pracovníky OSPOD, kteří jeho žádost o konzultaci odmítli. Tento respondent až za pomoci konzultací ve SPONDEA dospěl k rozhodnutí žít odděleně.

Rozvedený otec: Syn má atopický exzém, to se mu zhoršilo, bolesti břicha, byli jsme i na pohotovosti, kde se mě doktor zeptal, jak spí? Nemá blbý spání nebo stres? V tu chvíli mi to doklaplo, no není to ideální, rozvádíme se, kolikrát byl u toho, když na mě jeho matka řvala, nebo na něj.

— **Potřeba sdílení**

Všichni respondenti uvedli, že sdíleli své frustrace z rozpadajícího se partnerského vztahu **s rodinou, přáteli a kolegy v práci**. Většina respondentů zpětně hodnotila, že příbuzenstvo je **popouzelo proti expartnerovi*ce a tím konflikt eskalovalo**. Nápomocní bývají přátelé a známí, kteří mají za sebou rozpad vztahu a dokáží poskytnout zpětnou vazbu založenou na této zkušenosti. Velkou roli hrají také kolegové v práci,

respondentům pomáhala **stabilita v práci a vnější ocenění**, protože to relativizovalo jejich negativní pocity, které si s sebou nesli z konfliktu s expartnerem*kou.

V případě, že se jedná o dlouhý konflikt, respondenti popisovali „vyčerpání svých sociálních sítí neustálým přísunem negativity“, přátelé a rodina se odmítali s nimi o situaci bavit nebo se jim začali vyhýbat. Někteří respondenti svým rodičům po určité době začali informace o probíhajícím konfliktu filtrovat, protože je nechtěli vystavovat většímu trápení a zároveň chtěli ochránit jejich kapacity, které potřebovali soustředit na pomoc s péčí o děti.

— Potřeba jasně nastavených podmínek mezi expartnery

Všichni respondenti popisovali situace, z nichž lze vyvodit, že **malfunkční komunikace byla běžnou součástí jejich vztahu ještě před rozhodnutím se rozvést nebo rozejít**. Absence komunikace nebo destruktivní komunikace (kritizování, pohrdání, sebeobhajoba a ignorování) se objevuje ve všech případech alespoň v jedné fázi celého procesu směřujícího k rozchodu nebo rozvodu. Velmi často se stává, že jeden z partnerů sbírá informace k rozvodu nebo se schází s právníkem, **aniž by to komunikoval s druhým partnerem**. To zapříčiňuje **asymetrické startovací pozice** na začátku rozvodového procesu a vytváří podhoubí pro eskalaci konfliktu. Nefunkční komunikaci substituují expartneri*ky asynchronní komunikací (např. SMS) a vzkazy přes děti.

Při nastavování péče o děti v období před soudním rozhodnutím nastal **ve všech případech mezi expartnery konflikt**. Je to dané napětím a emocionální zátěží, které jsou mezi expartnery přítomny, sníženou tolerancí vůči expartnerovi, neochotou vycházet si vzájemně vstříc, a také množstvím změn, jež toto období přináší. Respondentky uváděly, že otcové vyžadují větší míru flexibility např. kvůli práci, pro ně jako matky bylo těžké plánovat svůj vlastní pracovní i osobní život.

Respondenti hovořili o konfliktech týkajících se nastavení péče o děti, výchovného stylu (např. při pomočování dětí, zhoršení známek), kladení překážek pro styk dětí s druhým rodičem (časté změny, nevyhovující časy, zamezování styku), což eskalovalo konflikt. Velmi často se objevuje u rozvádějících **absence komunikace nebo agresivní komunikace**, která opět kontakt eskaluje. Rozdělení společného jmění manželů, které je nutno k právnímu aktu rozvodu vyřešit, bylo v některých případech také zdrojem konfliktů. Ještě silnější je to u párů, které společně podnikaly.

Ve dvou případech byl silný konflikt zapříčiněn odstěhováním se jednoho z partnerů spolu s dětmi více jak 150 km daleko od původního místa bydliště, aniž by o tom druhý partner dopředu věděl.

— Potřeba umět rozpoznat kvalitní službu

Rozvod se pojí nejen s odbornými právními službami. Někteří z respondentů vyhledali mediaci, psychoterapii, služby manželských a rodinných poraden atd. V některých případech narazili na **odborníky, kteří se chovali neprofesionálně** (například během schůzek vyřizovali emaily, telefonovali nebo dávali prostor pouze jednomu z páru) nebo dokonce **podávali zavádějící informace**. Ve dvou případech respondentky popisovaly zkušenost neobjektivního přístupu ze strany odborníků, u nichž později zjistily, že jsou provázáni s expartnerem.

Rozvedená žena: Pak už jsem chodila za tou mediátorkou, ta mi všechno vysvětlovala, doporučila mi literaturu, dala mi vytištěné, jak se chovat k dětem, já úplně "wow, proč nám to nedala ta psycholožka". Zjistila jsem, že to vlastně dělám, dala jsem to ke čtení i jemu.

Mimo Brno a Prahu je těžké najít vůbec nějakou službu. Rozvádějící a rozcházející **potřebují vědět, jak rozpoznat kvalitní službu a s jakou zakázkou mají jít za kterým odborníkem**.

Z [kvantitativních dat](#) (Potřeby rozcházejících se rodin v ČR – výsledky dotazníkového šetření, Median 2020) víme, že u 68 % dotázaných bylo v době prvního rozvodu či rozvodu nejmladší dítě ve věku do 6 let, do toho zapadá i naše skupina všech 8 respondentů.

Naše zjištění odpovídají kvantitativnímu průzkumu: počáteční fáze rozvodu nebo rozchodu bývají ve většině případů velmi emotivní (u 69 %) a rodiče se snažili vztah zachránit (59 %). V tomto průzkumu je také uvedeno, že pouze dvě pětiny zúčastněných měli potřebu svou partnerskou situaci řešit s někým dalším, což nesouhlasí s našimi zjištěními, kdy všichni respondenti řešili rozvod nebo rozchod minimálně s rodinou, přáteli, kolegy a v některých případech i odborníky na mezilidské vztahy. Průzkum Medianu uvádí, že nejméně intenzivně či prakticky vůbec se při řešení této situace dotázaní obraceli na formální a institucionalizované formy opory, jako je psychoterapie, dětský psycholog*žka, neziskové organizace, párové poradenství či mediace. Všichni respondenti v rámci našeho kvalitativního výzkumu využili alespoň jednu z těchto forem podpory a v době rozvodu nebo rozchodu neměl nikdo z nich nového partnera, na rozdíl od průzkumu Medianu, kde 20 % respondentů uvedlo, že s novými partnery intenzivně řešili svou rodinnou situaci. To pravděpodobně souvisí s malým vzorkem respondentů a způsobem jejich získání (viz úvodní kritika dat).

V našem průzkumu jsme hovořili s lidmi v různých fázích procesu rozvodu nebo rozchodu, takže nejsme schopni říci, jak dlouho budou jednotlivé fáze trvat. Dle dat Medianu vidíme, že nejdéle trvá pářům projít samotným rozhodnutím o konci vztahu (31 % jeden až tři roky, 19 % déle než tři roky) a emocionálně se s touto skutečností vyrovnat (26 % jeden až tři roky, 22 % déle než tři roky). Nejnáročnější procesy rozvodu nebo rozchodu jsou pro respondenty spojeny s vypořádáním se vůbec se samotným rozvodem nebo rozchodem (50 % označuje jako náročné), což potvrdily i naše výsledky, kdy respondenti popisují jako nejobtížnější samotnou komunikaci s expartnerem, aniž by se konflikty pojily s konkrétním tématem jako např. výživné.

Námi identifikované potřeby rozvádějících nebo rozcházejících se:

1. Potřeba jasných a věrohodných informací před rozhodnutím se rozvést nebo rozejít
2. Potřeba mít možnost vyhledat pomoc před eskalací
3. Potřeba vědět, jaké chování expartnera lze ještě akceptovat
4. Potřeba sdílení
5. Potřeba jasně nastavených podmínek mezi ex partnery
6. Potřeba umět rozpoznat kvalitní službu

Tyto potřeby reagují na bariéry, zjištěné kvalitativním a kvantitativním výzkumem. Jedná se především o **nefunkční komunikaci, nedostatečnou informovanost a nedostupné či špatné služby odborníků na mezilidské vztahy.**

Ačkoliv jsme se během rozhovorů různými otázkami ptali, zda a jak rodiče pracují s potřebami svých dětí, ukázalo se, že jsou zahlceni svými potřebami a děti řeší až při výrazných signálech nepohody, jako je zhoršení fyzického i psychického stavu, výsledků ve škole nebo změny ve spánkovém režimu. I když respondenti opakovali, že děti jsou pro ně prioritou, k vyslyšení jejich potřeby na zajištění bezpečného, laskavého a respektujícího prostředí i v období rozpadu partnerského vztahu rodičů často nedochází.

Mladí dospělí

Skupina mladých dospělých jsou lidé, kteří rozvod rodičů zažili jako děti. U všech 3 respondentů se podařilo identifikovat společné charakteristiky zapříčiněné zkušeností s rozvodem rodičů:

Trauma (z nevyslyšení potřeb, soužití s babičkou a otcem, zmizení matky; absence reflexe otce; nepřipouštění si vlastních emocí – tvrdí, že je nemá). Všichni reflektují **zkušenosti z rozvodu rodičů do svých vlastních vztahů** – nechtějí vystavit své děti něčemu podobnému. U všech respondentů je patrná snaha být **finančně nezávislí**, co nejdříve se osamostatnit a nebyť závislý na rodině.

Mladý dospělý: Milion otázek, jak fungovat ve svém vlastním vztahu a jak fungovat lépe, ale na to mi nikdo nikdy neodpoví. Třeba mi přítelkyně říkala nedávno, že jsou věci, které by potřebovala řešit, snažíme se o tom bavit, já jsem si myslel, že řešíme věci, které jsou relativně v pohodě, ale pak jsem zjistil, že to vlastně není v pohodě a že asi půjdeme od sebe. Tak řeším, co a jak dál, ale neumím zjistit, v čem je problém, a tím pádem s tím pak neumím dál pracovat.

Jako děti se respondenti se v rozvodové situaci rychle zorientovali a **našli způsob, jak z toho "těžit"** i něco pro sebe (hračky, osobní prostor volnost).

Respondenti by uvítali, aby **komunikace rodičů byla vůči nim otevřená**, aby rodiče **spolu komunikovali slušně** a aby **vyslyšeli jejich potřeby** (např. na odbornou péči).

Všichni tři vnímali **rozvod jako úlevu od konfliktů**.

Soudy a OSPOD

Mluvili jsme se 3 zástupci a zástupkyněmi soudů a 3 lidmi z OSPOD. Všichni se shodovali v řadě témat: nutnosti komunikace mezi rodiči a alespoň elementárního vzájemného porozumění a schopnosti vnímat děti a jejich potřeby. Za klíčové považují, aby rodiče kvůli další domluvě uměli odsunout stranou svoje emoce, oddělit partnerskou roli od rodičovské a případně vyhledali odbornou pomoc. Za typické situace, u nichž lze předpokládat eskalaci konfliktu, považují velké emoční zranění jednoho nebo obou partnerů, osobnostní nastavení jednoho nebo obou partnerů, nové lidi ve vztazích a zablokovanou komunikaci, která nahrává dalším nedorozuměním.

Soudce: Těm, kteří jsou ve sporu, se pokouším v té krátké době vysvětlit to, co za celý svůj život nedokázali pochopit. Je to nesmírně obtížná záležitost, ale pokouším se. Těm, kteří jsou domluvení, do toho nemluví.

Zaujalo nás, že ohledně tendence rodičů se dohodnout byly soudci a soudkyně optimističtější než pracovníci OSPOD. Názor dětí zohledňují OSPOD zřejmě více než soudy, ostatně jejich hlavním pracovním názorem je právě rozhovor s dítětem. Soudci osobně mluví spíše až se staršími dětmi.

Je možné, že soudům chybí zpětná vazba o tom, jak se rodině po vynesení rozsudku žije.

Soudkyně: My uzavřeme spis, a kdo ví...

Pracovníci a pracovnice OSPOD se vzdělávají podle nařízení pro státní zaměstnance*kyňe, **soudci nic takového nemají**. Místa, kde čerpají znalosti, informace, a zkušenosti se různí, stejně jako obsah toho, v čem se vzdělávají. Je to záležející vzhledem k tomu, jak velkou roli v jejich práci hrají například společenské stereotypy.

Rozhovory se prolínaly povzdechy nad chybějící celostní péčí o rodiče. Ti si prochází těžkým životním obdobím, rozpadá se jim nebo mění dosavadní život, musí vyřešit velké množství úkolů, mají strach... Vzhledem k povaze soudu, administrativní zátěži OSPOD a množství případů v MRP se jen málokteré pracoviště může věnovat rodičům tak, jak by to opravdu potřebovali.

Otázky a postřehy do další práce:

Mohla by SPONDEA zajistit nějakou zpětnou vazbu pro soudy po vynesení rozsudku?

Mohla by SPONDEA nabízet relevantní vzdělávání dalšímu odbornictvu?

Mohli bychom vytvářet prostředí nebo události, na nichž by se potkalo odbornictvo z různých stran rozvodového řízení?

Jak najít moment ještě–možné–dohody? Z rozhovorů nevyplývalo jedno konkrétní místo. Podle výpovědí lidí z OSPOD pomáhá připomínání dětí a jejich potřeb dostat diskuzi zase na zem. Jak bychom toho mohli využít?

Může SPONDEA nabídnout "průvodcování rozvodem" – asistenci při přípravě rodičovského plánu, testování různých způsobů péče, představení možností, popř. psychologickou podporu a pomoc?

Policie

Policista v rozhovoru identifikoval jako bod zlomu "neochotu se domluvit". Stačí, aby to udělala jedna strana. Jako prevenci navrhuje "nehádat se v kuchyni", jak říká jeho kolega z kriminální policie. Rodiče by se podle něj měli snažit **najít a zvědomit si společný cíl**.

Rozvod podle něj rodiče vnímají často jako konec nebo prohru, když by bylo možné vnímat to i jako nový začátek. Rodiče mají **tendenci toužit po výhře**.

Policista: Znova a znova jim opakuju, že nejde o ně, ale o to děcko, a nejčastější odpověď je "Já tomu rozumím, ale". Na to jsem úplně alergický.

Policista také zmiňoval příběh páru, kde oba bývalí manželé měli po rozvodu dál bydlet ve stejném domě, ale kvůli neustávajícím konfliktům byla dokonce přivolána policie. Muž se policisty ptal, co má dělat, a ten mu poradil, že moudřejší ustoupí – ať se odstěhuje. Muž to skutečně udělal a konflikty tak ustaly. Policista si kladl otázku, zda rozvádějícím chybí **podpora a zvědomění možnosti volby**.

Policista mluvil také o tom, že si připadá zneužívaný, když je volán k situacím, v nichž toho policie mnoho nezmůže.

Policista: Když se vám desetkrát za měsíc objeví člověk kvůli nepředání dítěte, my mu vždy řekneme, že přes PČR to není vhodné, že se mají obracet přímo na soud, a on vám do očí řekne, že o tom ví, tak to se děje. Každá sociální služba je zneužitelná.

Otázky a postřehy pro další práci:

Možná se rodiče příliš soustředí na to, co se nepovedlo, místo oslavování, že už nemusí žít v situaci, která jim nevyhovovala. Narážíme přitom na společenské stereotypy o manželství (monogamní, na celý život, spoluzávislost jako normální část soužití). Může s tím SPONDEA něco dělat? Je naše role pokoušet se přerámovat situaci?

Ukázalo se, že policie se u rozvodů vyskytuje spíše okrajově v případech nepředávání dítěte jedním rodičem druhému. Jak ve službě ukázat rodičům, jaké jsou kompetence policie, k čemu a jakým způsobem dává smysl je volat, a kdy se jedná o zneužívání její práce?

Manželské a rodinné porady

Podle 3 rozhovorů s pracovníci a pracovníky MRP se ukazuje, že nejpravděpodobněji je osloven pár, který se nachází **v rané fázi rozvodu**, kdy se partneri pokouší vztah ještě zachránit. S tím také souvisí často **mylné očekávání, že hlavní úlohou MRP je manželství zachraňovat**. Během konzultací se rodiče mají kapacitu věnovat tomu, jak se daří jejich dětem, až ve chvíli, kdy mají zpracované vlastní emoce. Přímá práce s dětmi v MRP není častá.

Všechny děti, co máme, říkají, že jsou rádi, že se rodiče už konečně rozešli. Také se setkáváme s tím, že jeden rodič chce druhého potrestat, a to se s potřebami dětí míjí.

Mezi páry je časté, že se při nastavování dohody řídí **podle měřitelných ukazatelů** (typicky počet dní v týdnu, kdy mají děti ve své péči) a touto optikou vnímají **spravedlnost** výsledné domluvy. Pracovníci a pracovníce MRP se u rozcházejících párů

snaží podpořit vnímání spravedlnosti v podobě kvality společného času, ne poměru společně stráveného času – například když jeden z rodičů trvá na symetrické střídavé péči, je možné upozornit na to, že ani v úplných rodinách netráví často děti stejné množství času s oběma rodiči.

Toto byla v době vzniku rozhovorů spíše domněnka – každý odborník nebo odbornice začínají při práci s klienty a klientkami znovu od začátku, opakovaně se tak ptají na stejné věci: vztah, děti, životní situaci, což pro rodiče představuje další tlak.

Díky rozhovorům nejen s pracovníci a pracovníky MRP, ale i s dalšími aktéry, jsme si uvědomili, že odbornictvo, které postupně přichází do kontaktu s rozvádějíci, má **často nulovou zpětnou vazbu na to, jak jejich doporučení zafungovala**. Občas se kvůli neaktuálním nebo mylným představám o tom, co jiný aktér může poskytnout, mohou **zcela minout účinkem**.

Na MRP se zdaleka nejčastěji (odhadem z 80 %) obrací ženy, i když se v poslední době zvyšuje počet mužů, kteří kontaktují MRP jako první.

Tyto rozhovory nás přivedly na řadu témat k přemýšlení a přenesení do další práce:

Jak bych mohla SPONDEA využít MRP jako partnery v podpoře rodičů?
Mohla by SPONDEA posílit potenciál MRP jako bezpečných míst, kam se rodiče přichází poradit a dohodnout se, nebo si možná uzavřít bolavá místa ve vztahu?
Je možné zjišťovat potřeby dětí jinak než pouze přes rodiče nebo OSPOD? Vede v tomto kontextu reálná cesta například přes školu nebo podobné partnery? Jak zvýšit pravděpodobnost toho, že potřeby dětí budou včas vyslyšeny?
Jak by se dala řešit předatelnost informací ze strany rodičů různým zapojeným stranám? Bylo by možné rodiče připravit na to, co bude chtít ta která strana slyšet, a jít tomu naproti?
Jak bychom mohli posílit povědomí napříč odbornictvem o tom, co která profese opravdu umí nabídnout a kam sahají její kompetence?
Tento typ pomoci vyhledávají mnohem častěji ženy než muži. Jak bychom zařídili, aby nová služba byla atraktivní a přístupná i pro muže?

Zajímavým zjištěním pak bylo, že pracovníci a pracovníky MRP mají pravděpodobně jen minimální kapacity na další rozvoj svých služeb – ze 40 hodinového pracovního týdne tráví běžně až 28 hodin konzultacemi s klienty. Na tyto konzultace je samozřejmě potřeba se ještě připravit a zadministrovat je, což ponechává minimum času na jinou práci.

Rodinní advokáti

Rodinní advokáti představují nestrannou autoritu, která plní roli překladatele mezi justicí a životní situací klientstva. Mají **schopnost předvídat a nastiňovat různé scénáře** a jejich pravděpodobnost úspěchu. Dle svých slov se 2 respondenti, s nimiž jsme mluvili, do diskuze s klientem nebo klientkou snaží vnášet perspektivu dětí, mají ale omezené možnosti, jak ji zjišťovat – mohou se ptát jen rodičů, dítě ostatně není jejich klientem.

Advokát: Jsem z generace advokátů, která postupně vidí odcházet 70leté soudce. Vidím, jak rozhodují, a naprosto proto rozumím tomu, proč byla péče matky z 99 % standardem, pokud byla aspoň naživu, proč byla péče otce sprostým slovem, a proč v naší společnosti panuje taková zatvrzelost. Spousta matek má představu o výlučné péči, a spousta otců má tendenci se tomu bránit. Od začátku bojujeme s předsudky, a ty se pak násobí i v pojmenování typů péče.

Oba advokáti pojmenovávali, jaké obtíže představuje **nepředvídatelnost výsledků soudních jednání**. Soudci často nezveřejňují rozsudky, i když jim to zákon ukládá. Rozsudky jsou také často rodičům **nedostatečně** vysvětlené a pro toho, kdo spor "prohrál" je pak **těžké rozsudek přijmout a smířit se s ním**.

Klienti a klientky někdy **zamlčí nebo zamlží informace**, jejichž uvedení na pravou míru protistranou se **projeví pro klienty negativně** na výsledku soudního rozhodnutí. Advokáti musí pracovat s informacemi, které jim klienti poskytnou, a ze zákona ani nemohou ověřovat jejich pravdivost. Tento typ překvapení jim poté komplikuje snahu o poskytnutí co nejlepších služeb klientům.

Advokáti mluvili také o tom, že se snaží do jednání **vždy zapojit i druhou stranu**, buď přímo, nebo skrze komunikaci s právním zástupcem druhého rodiče. Pokud se to nepodaří, snaží se oběma stranám vysvětlovat, že nekompromisní a agresivní jednání může ve výsledku vést proti chtěné podobě rozsudku.

Advokáti se u rodičů setkávají s **velmi omezenou představou** o tom, jak mohou vypadat modely péče o děti, což způsobuje **nerealistická očekávání**, s nimiž rodiče do advokátní kanceláře přichází.

Jaká témata, postřehy a nápady jsme si **odnesli do další fáze?**

Jak bychom mohli využít schopnost advokátů modelovat různé scénáře a vnášet tak do diskuse racionální pohled?

Jak pomoci právníkům získat lepší vhled do toho, co potřebuje konkrétní dítě?

Jak by bylo možné podpořit rodiče v tom, aby se dokázali dobře připravit na soudní proces?

Jak by bylo možné podpořit nebo rozvinout součinnost mezi SPONDEA a advokátními kancelářemi tak, aby byla příprava klientů pro soud co nejpřesnější a zaměřená na děti?

Jak bychom mohli podpořit součinnost obou stran tak, aby rodiče chápali, že spolupráce je bude stát méně času, starostí i peněz, což se pozitivně projeví na stavu jejich dětí?

Může SPONDEA některé z činností advokáta novou službou zastat?

Jakým způsobem by bylo možné zvýšit efektivitu předávání informací mezi odborníky při dodržení etických standardů?

SPONDEA

Svou vlastní roli vnímali 3 respondenti ze SPONDEA jako psychologickou podporu, vyvažování pohledů členů rodiny, vnášení perspektivy dětí do diskuze a krizovou intervenci. Do procesu se typicky zapojujeme, když už je rozvod nebo rozchod v běhu a je zapojený i OSPOD a/nebo soud. **Situace bývá většinou vážná** a klienti k nám bývají doporučení "zvenku". Někdy se ozvou i sami rodiče, když vnímají, že situaci nezvládají, ale potřebují pomoci. Výjimečně se s námi zkontaktují dokonce preventivně, aby měli všechny kroky podchycené.

SPONDEA je jednou z několika organizací v České republice, které **pracují s rodinou zasaženou násilím jako s celkem**. Tento způsob práce nám dnes dovoluje využít jemnější nástroj pro řešení situace těch, kdo stojí o pomoc: umíme zasáhnout dříve tam, kde násilí ještě tolik neeskalovalo, kde se násilí sice odehrává, ale zatím například nedošlo k vykázaní osoby dopouštějící se násilí ze společné domácnosti. Dříve se nám běžně stávalo, že například matka chodila kvůli násilí jako oběť do Intervenčního centra, otec jako původce násilí do programu Chci ovládnout vztek, s dítětem jsme nejčastěji nepracovali. V jednotlivých službách vlastně klienty a klientky nálepkujeme jako "oběť" a "násilník". Vnímali jsme ale, že situace v rodinách nemusí být černobílá a role tak jasně vymezené. Nyní máme prostor, jak případy spojit do jednoho celku ve prospěch dítěte. a dynamiku vztahů v rodině se snažíme postihnout při individuální práci s jejími jednotlivými členy.

V naší práci nás omezuje, že **práce s celou rodinou je náročná na čas i odbornost**. Rodiče mají často ze vzájemného kontaktu strach, nemají důvěru v tom, že by jim někdo odborně společně pomohl. Pracovníci OSPOD, kteří k nám rodiče posílají, také často neumí nastavit podporující podmínky a rodiče tak přichází a priori s obavami. Stává se také, že jeden z rodičů vyhledá pomoc SPONDEA, kterou chce využít jako páku u OSPOD nebo soudu na druhé partnera – chce ukázat vlastní snahu, nejde mu ale primárně o domluvu s protějškem.

Pokud je to jen trochu možné, snažíme se o **spolupráci obou rodičů**. Vždy se na začátku při mapovacím hovoru ptáme, jestli je možné, aby rodiče přišli společně. Na konzultacích

jsou dva pracovníci, aby měli možnost mluvit s rodiči jak individuálně, tak i společně. Během konzultací se soustředí na identifikování a odstranění destruktivních komunikačních vzorců a odbourání demonizace druhého rodiče. Při práci s dětmi pracovníci budují vzájemnou důvěru a potřeby dětí tlumočí rodičům s velkou snahou o to, aby v domluvě nepřevažovaly potřeby ani jednoho člena rodiny. Důležitou součástí tohoto typu práce je ukázat rodičům, jak vhodným a citlivým způsobem s dětmi mluvit o tom, co se doma děje.

Psycholog: Nejvíc by pomohla rodičům včasnost. Kdyby tady byla nízkoprahová dosažitelná služba na úrovni edukace, k čemu u dětí vede konflikt, co jsou destruktivní vzorce chování, k čemu je sociální bublina, co je to demonizace, a taky info o tom, že čím víc si toho rodiče ponechají ve svých rukou, tím méně jim do toho budou zasahovat instituce.

U dohody rodičů klademe důraz na to, aby s ní byli oba v souladu, aby šlo o konsenzus, aby rodiče počítali s tím, že se dohoda bude v budoucnosti měnit, připravujeme rodiče na nutnost ústupků, vedeme je ke schopnosti vnímat potřeby dětí a povzbuzujeme je v tom, aby v případě potřeby dalšího jednání neváhali využít služeb mediace.

Postřehy do další práce

Pracovníci a pracovnice SPONDEA vnímali velký rozdíl v práci s alespoň trochu motivovanými rodiči, kteří přichází dříve než později a jsou ještě schopní domluvy.

Jak bychom se mohli zaměřit právě na tuto cílovou skupinu?

Jak bychom mohli pracovat s oběma rodiči zároveň, aby se ani jeden necítil ve výhodě nebo naopak pozadu?